

عذاب در برزخ

کلیدواژه: عذاب برزخی، توقف برزخی، عذاب در قیامت، عالم برزخ، حرکت، زمان.

پرسش: آیا عذاب در برزخ باعث کم شدن عذاب در قیامت می‌شود و انسانی که حدود هزار سال مانده به قیامت بمیرد، با یکی که یک روز مانده به قیامت بمیرد، آیا عذاب آنها با هم فرق دارد؟

پاسخ: در **عالم برزخ** زمان وجود ندارد؛ پس توقف طولانی یا کوتاه در برزخ، با زمان **محاسبه** نمی‌شود تا آن کسی که جلوتر از **دنیا** رفته، برزخ طولانی‌تری داشته باشد. آنچه از دید ظاهری ما و به محاسبه سال‌های دنیوی، هزاران سال پیش به برزخ منتقل شده، معلوم نیست که کاملاً گرفتار عذاب باشد. چه بسا از باب **یاقین الصالحات** یا تمام شدن عذاب او در همان برزخ رهایی پیدا بکند.

فهرست مندرجات

- ۱ - حرکت و زمان در عالم برزخ
- ۲ - عذاب برزخی
- ۳ - تکامل برزخی
- ۴ - نتیجه بحث
- ۴.۱ - اولاً
- ۴.۲ - ثانیاً
- ۵ - معرفی منابع
- ۶ - پانویس
- ۷ - منبع

حرکت و زمان در عالم برزخ

درباره این پرسش باید گفت: اولاً، از آنجا که **عالم برزخ** عالم غیر مادی است، حرکت در آن راه ندارد؛ چون حرکت به معنای امتدادی است که در متن ذات حقایق مادی وجود دارد و یکی از ابعاد موجود مادی شمرده می‌شود و چون **زمان**، عبارت است از مقدار حرکت، پس در عالم برزخ زمان نیز وجود ندارد.

به عبارت دیگر، زمان چیزی جز مقدار حرکت نیست و حرکت هم به **عالم ماده** اختصاص دارد و چون عالم برزخ، عالم غیر مادی است، در آن حرکت نیست و به تبع زمان هم نخواهد بود.

افزون بر این، زمان به مفهوم عامیانه آن، که از طلوع و غروب ماه و خورشید پیش می‌آید و ثانیه و ساعت و **روز**، ماه و سال را برابر آن **محاسبه** می‌کنند نیز، در برزخ مطرح نیست؛ پس زمان به هیچ یکی از معانی آن در برزخ وجود ندارد.

عذاب برزخی

مدت توقف در **برزخ** را در حال **نعمت** با رنج و **عذاب** با زمان و مثلاً یک روز با هزار سال و مانند آن نمی‌شود **محاسبه** کرد. [۱] شجاعی، مجد، معاد، ج ۲، ص ۱۲۲، شرکت تهران، سهامی انتشار، ۱۳۷۶ ش. پس به دلیل آنکه توقف در برزخ را با زمان نمی‌شود محاسبه کرد، اندازه چشیدن عذاب برزخی را نیز با مقیاس زمان، مثل هزار سال یا چند روز نباید محاسبه نمود و ممکن است فرد معصیت‌کاری در یک روز توقف در برزخ به اندازه هزار سال عذاب بچشد.

تکامل برزخی

یکی از مباحث مطرح در باب عذاب در برزخ، جریان تکامل برزخی است و از آنجا که در **عالم برزخ** رابطه **انسان** با **عالم دنیا** کاملاً قطع نیست، ممکن است بر اثر پاره‌ای از عوامل و شرایط عذاب بعضی از افراد در برزخ تخفیف یابد یا آنکه از بین برود و عذاب او به طور کامل قطع شود.

[۲] فلسفی، مجدتقی، معاد از نظر روح و جسم، ج ۱، ص ۲۹۲، معارف اسلامی، تهران ۱۳۶۰ ش.

به عنوان نمونه در روایتی از **رسول اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم)** رسیده که فرمود:
حضرت مسیح به قبری گذر کرد که صاحب آن در حال عذاب بود، سال بعد از کنار همان **قبر** گذشت و صاحب قبر را گرفتار عذاب نیافت، از پیشگاه الهی درخواست نمود که او را از علت تغییر وضع آگاه کند، **خداوند** به حضرت مسیح وحی فرستاد که صاحب قبر، فرزند صالحی از خود به جای گذارده بود، او در این فاصله بالغ شد و به دو کار **خیر** دست زد: یکی آن که راهی برای عبور مردم اصلاح کرده و آن دیگر یتیمی را مسکن و مأوا داد و من **گناه** این پدر را به احترام عمل نیک فرزند او بخشیدم.
[۱] مجدیافر، بحارالانوار، ج ۶، ص ۲۲۰، ح ۱۵، بیروت، مؤسسه الوفاء، سال ۱۴۰۳ ق.

از این گونه **روایات** به خوبی به دست می‌آید که کسانی که از دید ظاهری ما و با محاسبه سال‌های دنیوی، توقف طولانی‌تری در برزخ دارند، بدین معنا نیست که تمام مدتی را که او در **برزخ** بوده، گرفتار عذاب بوده است. ممکن است به اندازه جرم و گناهش **عذاب** را در برزخ بچشد، بعد تا زمان فرا رسیدن قیامت بدون عذاب و در حال آسایش در برزخ باشد.

نتیجه بحث

با توجه به مطالب گفته شده روشن می‌شود که:

← اولاً

در **عالم برزخ** زمان وجود ندارد؛ پس توقف طولانی یا کوتاه در برزخ، با زمان محاسبه نمی‌شود تا آن کسی که جلوتر از **دنیا** رفته، برزخ طولانی‌تری داشته باشد.

← ثانیاً

آنچه از دید ظاهری ما و به محاسبه سال‌های دنیوی، هزاران سال پیش به برزخ منتقل شده، معلوم نیست که کاملاً گرفتار عذاب باشد. چه بسا از باب **یا قیامات الصالحات** یا تمام شدن عذاب او در همان برزخ رهایی پیدا بکند.

معرفی منابع

۱. سیدمحمدحسینی، تهران، معادشناسی، ج ۱، حکمت، ۱۴۰۷ ق.
۲. فیض کاشانی، علم الیقین، ج ۲، ص ۱۰۶۰، بیدار، قم ۱۳۷۷ ش.
۳. امام خمینی، معاد از دیدگاه امام خمینی، (دفتر ۳۰ تبیان) مؤسسه آثار امام خمینی، ۱۳۷۸ ش.
۴. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۴، ص ۳۱۷، ج ۱۶، ص ۴۸۲، نشر دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۷۹ ش.

پانویس

۱. ↑ شجاعی، مجد، معاد، ج ۲، ص ۱۲۲، شرکت تهران، سهامی انتشار، ۱۳۷۶ ش.
۲. ↑ فلسفی، مجدتقی، معاد از نظر روح و جسم، ج ۱، ص ۲۹۲، معارف اسلامی، تهران ۱۳۶۰ ش.
۳. ↑ مجدیافر، بحارالانوار، ج ۶، ص ۲۲۰، ح ۱۵، بیروت، مؤسسه الوفاء، سال ۱۴۰۳ ق.

منبع

[سایت اندیشه قم، برگرفته از مقاله «عذاب در برزخ»، تاریخ بازبینی ۱۳۹۸/۰۵/۲۴.](#)